

О. В. Нарожна, здобувач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
кафедра кримінального права, кримінального процесу і криміналістики
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ КУЛЬТУРИ НА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В АРМІЇ

Світова культура взагалі та музичне мистецтво зокрема сприяють активному військово-патріотичному, культурному та естетичному вихованню особового складу військ, підтримують його високий морально-бойовий дух, гідно представляють національну культуру в Україні та за її межами. Стаття присвячена розгляду культурологічних способів виховання військовослужбовців, адже підвищення загальної культури приводить до попередження військових злочинів

Ключові слова: військовослужбовець, особистість, мистецтво, військова музика, дисципліна

Протягом історичного розвитку людства мистецтво займало одне з важливих місць у системі формування особистості людини. Його розглядали як частину світу, як певний духовний спосіб пізнання оточуючої дійсності. Власне усім різновидам мистецтва надавали цілющого значення, вважали, що за його допомогою людина «очищує» тіло і душу. На сучасному етапі розвитку суспільства молода людина стикається у процесі життєдіяльності з різноманітними факторами, які здійснюють негативний вплив на формування особистості. Суспільство, де етично-моральні норми, цінності, втрачають своє значення, на перший план виступають псевдонорми, потребує особливого способу формування особистості у молодого покоління. Саме багатогранність мистецтва, невичерпність його можливостей відкриває новий шлях до генерації гармонійної особистості. Розкриття внутрішнього світу людини через творчість виступає у сьогоденні основним пріоритетом, метою життя в ідеалі багатьох людей.

Питання вивчення взаємозв'язку «особистість — мистецтво» зустрічається ще у філософських поглядах Платона. Вивченням даного питання займались Й. Фіхте, А. Шопенгауер, Ф. Шеллінг, В. Соловйов тощо [1, 72-73].

Мистецтво сьогодні стає одним із способів самореалізації особистості та засобом вирішення життєвих труднощів сучасної людини. Його роль у вихованні підростаючого покоління неухильно росте, оскільки протистояти явищам бездуховності, аморальності можливо тільки шляхом формування усвідомлення важливості і пріоритету загальнолюдських цінностей, вдосконалення творчого потенціалу, прагнення до пізнання.

Попередження злочинності загальносоціальними засобами здійснюється через усю сукупність крупномасштабних заходів, що забезпечують прогресивний розвиток суспільства, відносин людей в економічній, політичній, духовній та інших сферах [2, 271].

Мета даної статті — проаналізувати вплив видів мистецтва, зокрема музики, на можливість попередження злочинності в армії.

Відродження та розбудова Української держави тісно пов'язані із завданням відродження та подальшого розвитку національної культури. Культура — система історично розвинутих надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та

суспільства, що виступають умовою відтворення і змін соціального життя у всіх основних проявах. Програми діяльності, поведінки та спілкування, які складають корпус культури, представлені різноманітним форм: знань, навичок, норм та ідеалів, зразків діяльності й поведінки, ідей та гіпотез, вірувань, соціальних цілей та ціннісних орієнтацій тощо. У своїй сукупності й динаміці вони створюють історично накопичувальний соціальний досвід. З одного боку, культура та суспільство нетотожні, а з іншого, культура пронизує всі без виключення області та стани соціального життя. Проблема вирішується, якщо культуру розглядати у якості інформаційного аспекту життя суспільства, як соціально значущу інформацію, що регулює діяльність, поведінку та спілкування людей [3, 527]. Художня культура є сукупністю процесів та явищ духовно-практичної діяльності з освіти, розповсюдження, засвоєння творів мистецтва або матеріальних предметів, що мають естетичну цінність. Структура художньої культури складається з трьох основних частин. До першої відноситься ядро художньої культури — мистецтво, до другої — художні елементи матеріального та соціального середовища; до третьої — науки, що вивчають художню культуру.

Мистецтво — перша частина художньої культури, її ядро, розглядається як з боку різних форм художньої діяльності, так і з боку суб'єктів художньої творчості (народна творчість, аматорське мистецтво, професійне мистецтво). Мистецтво — це естетичне засвоєння світу в процесі художньої творчості — особливого виду людської діяльності, що відображає реальність в конкретно-чуттєвих образах у відповідності з певними естетичними ідеалами; одна з форм суспільної свідомості.

Під видами мистецтва розуміються особливі області художньої діяльності. Вид мистецтва — це реальні форми художньо-творчої діяльності, які різняться способом уособлення художнього змісту, специфікою створення художнього образу [4, 78]. Розподіл мистецтва на просторове та часове (просторове — живопис, скульптура; часове — музика, література; просторово-часове — театр, хореографія тощо) пов'язаний із тим, що до творів мистецтва застосовується поняття простору і часу, як до реальних предметів об'єктивного світу. Людина має можливість сприймати усі життєві явища (і художній образ теж) за допомогою органів почуття, а серед них найбільш розвинутими способами орієнтації у довкіллі є зір та слух. Саме з їх допомогою людина сприймає художні образи на основі пластичних та тональних вражень. Є мистецтва, де художній образ сприймається тільки через пластичні образи (живопис, скульптура). Є мистецтва, що впливають тільки тональними засобами — наприклад, музика. Музика — вид мистецтва, що відображає художній образ звуками, ритмом.

У Київській Русі було популярним музичне мистецтво. До наших днів збереглися старовинні народні звичаї, весільні обрядові пісні, поховальні плачі, купальські звичаї, колядки тощо. З прийняттям християнства на Русі пісенне мистецтво стало складовою частиною богослужіння. Давньою і достатньо унікальною формою вітчизняної культури є музика дзвонів. Дзвони повідомляли про напад ворога, пожежі, військові перемоги, скликали народ на віче, викликали у людей почуття радощів або скорботи, надії, тривоги, страху.

Музика завжди визнавалася надзвичайним видом мистецтва. З давніх часів використовуються зцілювальні особливості музики не тільки для духовного здоров'я, але і для фізичного та психічного. Терапевтичну особливість музики підкреслюють і психологи, стверджуючи, що за допомогою певної мелодії можна захопити людину до певного емоційного стану. Музика — це вид мистецтва, що відображає реальну дійсність в емоційних переживаннях та наповнених почуттями ідеях, які виражаються через звуки особливого роду, в основі яких — узагальнені інтонації людської мови.

Військова музика — це музика, яка служить цілям патріотичного виховання та стройового навчання військ. Засобами воєнної музики у військах здійснюються також функції сигналізації, оповіщення, зв'язку та управління. Військова музика

включає у себе і стройову (похідну, привальну пісню). Основним жанром військової музики є стройовий марш. Його різновиди: похідний (або швидкий), парадний (або переможний хід), колонний, фанфарний, зустрічний, поховальний, концертний.

Організуючі, дисциплінуючі, надихаючі засоби військової музики виділялися багатьма військовими теоретиками, полководцями. В Україні військова музика — символ єдності армії й народу, могутній засіб патріотичного виховання.

Військовий оркестр — це духовий оркестр, що є штатним підрозділом військової частини. Різновиди військового оркестру: середній змішаний склад (типовий), великий змішаний склад (збільшений).

Є такі військові оркестри: Зразковий оркестр Збройних Сил України; військові оркестри округів; ансамблі пісні і танцю округів; флоту; військові оркестри полків.

Репертуар військових оркестрів складається із п'єс службово-стройового призначення (похідні, зустрічні, поховальні марші, музика військових церемоніалів — святкові заходи, розводи варт тощо); концертні п'єси та розважальна музика (танці, фантазії, рапсодії, вальси, польки, мазурки та інші п'єси, присвячені концертним бойовим заходам, військовій історії).

Мистецтво відіграє велику роль у процесі формування світогляду військово-службовця. Світогляд, як складна та активно діюча система поглядів виступає ідейною основою мистецтва. Пояснюється це тим, що у світогляді сконцентровані та узагальнені результати усіх форм духовного оволодіння світом, концентруються змістовні результати ідейно-політичного, патріотичного, морального, естетичного. Для того, щоб визначити світоглядні позиції військовослужбовця, потрібна глибина, правдивість та ідейна спрямованість відображення мистецтва у свідомості, характер їх впливу на світогляд особистості. Вплив мистецтва, зокрема музики на формування світогляду виявляється ще більш результативним, якщо музика самостійно розкриває та узагальнює її закономірні зв'язки у їх відношенні до людини, її інтересів, прагнень, ідеалів, а здатність автора до художнього узагальнення впливає на формування світогляду. Відповідно у роботі з ідейно-естетичного виховання воїнів необхідно використовувати найталановитіші музичні твори, у яких висока ідейність органічно об'єднується із глибиною пізнання дійсності яскравістю її художнього втілення.

За допомогою використання специфічних засобів мистецтва військової диригент формує світогляд лише частково. Безпосереднім об'єктом впливу мистецтва, що формується, є естетичний ідеал. Формування світогляду крізь естетичний ідеал у мистецтві не лише у тому, що в його творах ідеал знаходить конкретно-чуттєве, образне втілення, а в тому, що ідеал завжди виявляється у мистецтві як світоглядна позиція. Завдяки такій певній позиції у музичних творах мистецтва знайшли відображення образи-носії благородних рухів нашого суспільства; ідейного переконання, любові до праці та мужності — ідеальні зразки. Воїн-слухач хотів би частіше зустрічатися у концертних залах із таким героєм, якому він міг би повірити, якого міг би полюбити, якому хотілося б наслідувати.

Військовослужбовцям Збройних Сил України є з кого брати приклад. У найкращих музичних творах немало образів-героїв, які хвилюють нашу уяву та нашу пам'ять. Автори музичних творів відображають своїх героїв мужніми, морально-цілісними та зрілими, прекрасними не лише ззовні, але й духовно. Вони близькі і зрозумілі, а тому привабливі. Ось чому у справі формування світогляду ідеалу мистецтва належить провідна роль. Військовим диригентам потрібно організовувати осмислення найкращих творів мистецтва у підрозділах, тому що естетичний «клімат», створений у роті, сприяє формуванню світогляду воїнів, їх моральному здоров'ю. У окремих випадках можна звернутися за методичною допомогою у бібліотеку або клуб частини.

Скоріш за все, було б неправильно зводити роль мистецтва у формуванні морального світогляду тільки до впливу на естетичну сферу духовного світу воїнів.

Формування художніх почуттів та смаків має велике значення для естетичного виховання. Це досягається спрямованою роботою з формування розуміння творів мистецтва. Музика виступає найважливішим фактором цілеспрямованого естетичного впливу на особистість, тому що у ній концентрується та матеріалізується естетичне відношення. Тому музичне виховання — виховання потреби у мистецтві, розвиток його почуттів та розуміння, здатності до творчості — складає невід'ємну частину естетичного виховання у цілому. Постійне спілкування із музикою — ефективний шлях до естетично вихованої людини.

Мета музичного мистецтва полягає у прийнятті естетичних цінностей життя. Звертаючись до музики, людина як би вступає до лабораторії творчої діяльності. Іншими словами, музика бере участь у реалізації як ціннісно-орієнтаційної, так і творчої функції естетичного виховання. При цьому естетичне виховання за допомогою мистецтва не зводиться лише до художнього виховання. Воно значно ширше, тому що впливає на естетичні аспекти праці, військову службу, побут, поведінку військовослужбовця, а також формує позитивне естетичне відношення до військової справи.

Для найкращого зміцнення військової дисципліни все більше має поширюватися комплексний підхід командирів та офіцерів виховної ланки, що охоплює усе різноманіття суті, форм та способів впливу на духовний світ воїнів, тут видатне місце займає мистецтво. Військова дисципліна — це бездоганне та неухильне виконання усіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та законодавством України.

Військова дисципліна засновується на усвідомленні військовослужбовцями своїх обов'язків, відповідальності за захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, на їх вірність військовій присязі. Військова дисципліна досягається вихованням високих бойових і морально-психологічних якостей військовослужбовців на національно-історичних традиціях Збройних Сил України, патріотизму, свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності військовій присязі.

Висока військова дисципліна є одною із вирішальних вимог підвищення бойової готовності військ. Без неї неможливо виховати у воїнів високі морально-бойові якості, досягти перемоги у сучасному бою. Саме свідомо військова дисципліна робить Збройні Сили України могутнім бойовим організмом, здатним виконати будь-які завдання. За допомогою творів мистецтва воїни вивчають історію війська. Тому яскраві музичні твори на військово-патріотичну тематику є універсальними вчителями у важливій справі виховання сучасних військовослужбовців, незамінними помічниками зміцнення військової дисципліни.

Своїми різноманітними видами і жанрами мистецтво комплексно впливає на духовний світ людини, тобто ефективно впливає на її свідомість, волю через емоційно-чуттєву сферу і тим самим у певному сенсі формує її практичну поведінку, впливає на формування такої якості особистості як дисциплінованість. Науково і практично доведено, що людина із розвинутою культурою почуттів здатна глибоко, емоційно переживати, у значно меншій мірі здатна до необдуманих вчинків, антисуспільних дій. Її духовний світ настільки гармонійний, що ця гармонія викликає організованість у справах, службі.

У Збройних Силах головним недоліком є те, що у військах не застосовують чітко визначену систему виховання особового складу та зміцнення військової дисципліни. Не вистачає бачення перспективи, нових форм і методів у відношенні негативних явищ. Якщо усі ці зусилля можна об'єднати, тоді суттєво можна покращити загальний стан справ у Збройних Силах України.

У дисциплінарній діяльності командира важливе місце займає його службове спілкування з військовослужбовцями, які допустили ті чи інші проступки та не володіють зрілою структурою дисциплінованості [5, 301].

Один з елементів цивілізованості — це повноцінне використання вільного часу. Це надзвичайно важливо для військовослужбовців, де побут і служба настільки взаємопов'язані, що неможливо провести між ними чітку межу. Велику роль у справі організації вільного часу особового складу грає самодіяльна творчість. Вона формує у більшій частині військовослужбовців почуття військового товариства, усвідомлення свого суспільного обов'язку із захисту Вітчизни, підвищення соціальної активності.

Клуби військових частин, установ та військових навчальних закладів Збройних Сил України є закладами культури Збройних Сил України, що належать до об'єктів культурного призначення та здійснюють свою діяльність у відношенні інформаційно-пропагандистського і культурологічного забезпечення особового складу, задоволення духовних (культурних) потреб, організації заходів військово-патріотичного виховання, розвитку військово-історичних традицій, вільного часу та відпочинку військовослужбовців, робітників Збройних Сил України, членів їх сімей. Основними функціями клубу є: інформаційно-пропагандистська, культурно-виховна, культурно-творча, пізнавальна, реактивно-розважальна, методична [6].

Висновки. По-перше, музичне мистецтво в Україні є частиною світової культурної спадщини. По-друге, джерелами духової музики, що застосовується в якості репертуару військовими оркестрами, є у багатьох випадках народні обрядові, святкові пісні, яким притаманні чіткий та простий ритм, що сприяє кращому сприйняттю цієї музики. Також одною з національних ознак української музики є вокальна музика — сольний та хоровий спів. По-третє, військова музика займає значне місце у патріотичному та моральному вихованні воїнів. Однак важливо пам'ятати про те, що комплексне використання мистецтва у різноманітні його видів та жанрів також підвищує інтелектуально-естетичний розвиток військовослужбовців. По-четверте, музика є демократичним способом гуманного виховання.

Література

1. Грузенберг С. О. Теория катарсиса. Творчество как катарсис // Практична психологія і соціальна робота. — 2007. — № 12. — С. 70—76.
2. Криминология: Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева и В. Е. Эминова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристъ, 2006. — 734 с.
3. Новейший философский словарь. — 2-е изд., переработ. и дополн. — Мн.: Интерпрессервис; Книжный Дом. — 2001. — 1280 с. — (Мир энциклопедий).
4. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. — К.: Либідь, 2003. — 376 с.
5. Настольная книга войскового психолога, офицера по организации общественно-государственной подготовки и военно-социальной работы. Серия «Право в Вооруженных Силах — консультант». — М.: За права военнослужащих, 2003. — Вып. 44. — 384 с.
6. Приказ Министерства обороны Украины № 319 от 14 мая 2012 года «Об утверждении Положения о клубах воинских частей Вооруженных Сил Украины», зарегистрирован в Министерстве юстиции Украины № 842/21154 от 28 мая 2012 года.

Е. В. Нарожная, соискатель

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, г Одесса, 65058, Украина

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ВЛИЯНИЯ КУЛЬТУРЫ НА ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ В АРМИИ

РЕЗЮМЕ

В условиях современной армии проблема совершения преступлений как рядовым, так и начальственным составом, стоит очень остро. Не последнюю роль среди средств предупреждения преступлений играют культурные мероприятия, проводимые как в рамках профессиональной деятельности, так и при организации свободного времени военнослужащих. Для осуществления подобного рода превентивных мер предупреждения совершения преступлений необходим анализ отдельных аспектов культурного быта воинов. В статье рассмотрены основные положения культурно-просветительской роли искусства в целом, и музыки в частности

Ключевые слова: военнослужащий, личность, искусство, военная музыка, дисциплина